

Lapset, nuoret ja perheet

HALLITUKSEN POLITIIKKAOHJELMA

Hallitus antoi 5. joulukuuta 2007 periaatepäätöksen hallituksen strategia-asiakirjasta 2007. Poliittikaohjelmien sisältö hyväksyttiin osana strategia-asiakirjaa.

III LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINNIN POLITIIKKAOHJELMA

1 Ohjelman tavoitteet

Väestön ikääntyminen edellyttää entistä parempaa huolehtimista lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Terveydelle ja hyvinvoinnille luodaan pohja lapsuus- ja nuoruusiässä. Poliittikaohjelman painopisteenä on ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen. Ohjelma vahvistaa lapsiystävällistä Suomea, jossa tuetaan lasten, nuorten ja perheiden arjen hyvinvointia, vähennetään syrjäytymistä, lisätään lasten ja nuorten osallistumista ja kuulemista sekä lasten oikeuksista tiedottamista. Näillä toimilla vähennetään pitkällä aikavälillä pahoinvoinnista aiheutuvia kustannuksia.

Poliittikaohjelmassa kehitetään myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannan tietopohjaa sekä edistetään päätösten lapsivaikutusten arviointia YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan useita samansuuntaisia toimia eri hallinnonaloilla. Poliittikaohjelman tavoitteena on parantaa hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja koordinaatiota lasten, nuorten ja perheiden asioissa.

Poliittikaohjelma jakautuu kolmeen osa-alueeseen: lapsilähtöinen yhteiskunta, hyvinvoiva lapsiperhe sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Läpileikkaavina teemoina nostetaan jokaisessa osa-alueessa esiin sukupuolten tasa-arvo ja monikulttuurisuus.

Politiikkaohjelman eri hallinnonalat ylittävän perustan luo valtioneuvostossa nuorisolain mukaisesti vuoden 2007 loppuun mennessä hyväksyttävä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma. Politiikkaohjelma seuraa ja tukee tämän ensimmäisen valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman toteutumista vaalikauden aikana.

2 Linjaukset ja toimenpiteet

2.1 Lapsilähtöinen yhteiskunta

Hyvinvoinnin tietopohjan kehittäminen

Tavoitteena on luoda lasten ja nuorten hyvinvoinnin tietojärjestelmä, joka pohjautuu säännöllisesti tehtäviin perustiedon tutkimuksiin.

- Aloitetaan selvitys- ja koordinoitua lasten hyvinvoinnin tietopohjan kehittämisestä. Tilataan selvitykset tilastokeskukselta ja varataan tähän resursseja politiikkaohjelmasta. Hankkeeseen sitoutetaan alan toimijat ja sektoritutkimuslaitokset. Hyvinvoinnin tietopohjan perusta on YK:n lasten oikeuksien sopimuksen täyttäminen Suomessa.
- Kehitetään indikaattorijärjestelmä, jonka avulla päätöksentekijät voivat seurata lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Kansallisen seurannan tulee palvella myös kuntien tarpeita.
- Kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin eri osa-alueita kuvaavaa tietokantaa esimerkiksi kansallisen portaalin muotoon.
- Tehdään kartoitus tietopohjan puutteista ja varmistetaan puutteiden korjaaminen. Edistetään laajempaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja sen seurannan kansallisen tutkimuspolitiikan rakentamista.
- Edistetään perustutkimusta lasten ja nuorten hyvinvoinnista Suomen Akatemian tutkimusohjelman kautta.
- Käynnistetään perusselvitys perheiden sisäisestä tulo- ja varallisuusjakaumasta sekä perhesuhteiden muutosten sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista.

Kehitetään päätösten lapsivaikutusten arviointia

Tavoitteena on lapsen edun yleisen periaatteen kunnioittaminen sekä lapsen edun huomioon ottaminen lainsäädännön valmistelussa ja muussa päätöksenteossa. Tavoitteena on myös varmistaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen tuntemus ja sen käyttäminen hallintoa ja päätöksentekoa ohjaavana asiakirjana. Päätösten lapsivaikutusten arviointi liittyy kiinteästi lasten ja nuorten osallistumiseen ja kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseen.

- Parannetaan hallinnon ja erityisesti lainvalmistelijoiden sekä ministeriöiden johdon osaamista päätösten lapsivaikutusten arvioinnissa, jotta varmistetaan päätösten lapsen edunmukaisuus ja lapsiystävällisyys.
- Määritellään lapsivaikutusten arvioinnin vastuut.

- Tehdään kehitystyötä ja järjestetään koulutusta sekä pilottitoimintaa päätösten lapsivaikutusten arvioinnista eri hallinnonaloilla. Seurataan kansainvälistä kehitystyötä alalla. Pilottitoiminta aloitetaan sosiaali- ja terveys, opetus-, liikenne- ja ympäristö ja sisäministeriön toimialoilla.
- Selvitetään lapsivaikutusten arviointia tukevan yksikön sijoittaminen esimerkiksi STAKES:iin.
- Selvitetään lapsen etu turvapaikanhakijana ja pakolaislapsia koskevassa päätöksenteossa.

Lisätään lapsen oikeuksista tiedottamista

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen tuntemusta on lisättävä lasten ja lasten vanhempien kanssa työskentelevien keskuudessa. Tiedotusvastuu on jäänyt liiaksi järjestöille, vaikka sopimuksen mukaan valtion vastuulla on tiedottaa lapsen oikeuksista. Valtionhallinnossa vastuut kotimaisesta ihmisoikeustiedotuksesta ovat epäselvät eri ministeriöiden kesken.

- Tuotetaan eri ministeriöiden ja järjestöjen sekä lapsiasiavaltuutetun kanssa lapsen oikeuksien tiedottamisen kansallinen viestintästrategia.
- Määritellään jatkoa varten eri ministeriöiden vastuut lapsen oikeuksista tiedottamisesta sekä tiedottamisen rahoituksessa.
- Varmistetaan lapsen oikeuksien sisältyminen lasten kanssa työskentelevien perus- ja täydennyskoulutukseen.
- Toteutetaan lapsiasiavaltuutetun ja kansalaisjärjestöjen kanssa tiedotuskampanja lasten oikeuksien sopimuksesta sen 20-vuotisjuhlavuonna 2009.

Vahvistetaan lasten ja nuorten turvallista mediaympäristöä ja medialukutaitoa

Tavoitteena on edistää lapsille ja nuorille turvallista mediaympäristöä ja medialukutaitoa. Lapset tarvitsevat aikuisten läsnäoloa ja tukea median käytössä sekä erilaisia aika- ja sisältörajoituksia kehitysasteensa mukaisesti. Vanhemmat kaipaavat media-alan toimijoiden ja ammattilaisten tukea mediakasvatustyössään. Tavoitteena on, että eri hallinnonalojen toimet muodostavat toimivan ja vaikuttavan kokonaisuuden jolla edistetään lasten ja nuorten turvallista mediaympäristöä. Tavoitteena on nostaa lasten ja nuorten asema tietoyhteiskunnan kansalaisina esiin tietoyhteiskunnan kehittämisessä ja hankkeissa.

- Poliitiikkaohjelma osallistuu eri hallinnonalojen ja toimijoiden turvallisen mediaympäristön ja medialukutaidon kansallisiin kehittämishankkeisiin. Kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö on merkittävää, etenkin asennekasvatuksessa ja parannettaessa vanhempien tietoja lastensa arkisesta mediakäytöstä.

- Selkeytetään kansallisella tasolla viranomaisten keskinäinen koordinointivastuu lasten ja nuorten turvallisen mediaympäristön ja mediakasvatuksen kehittämisessä.
- Vastataan nopeasti kehittyvän mediaympäristön haasteisiin ja selvitetään valtion elokuvatarkastamon toimintojen laajentamista mediakasvatukselliseen tutkimus- ja kehittämistyöhön. Lisäksi tarkistetaan, että alaikäisten suojelua koskeva lainsäädäntö vastaa medioiden kehitystä.
- Tuetaan verkkodemokratiavälineistön kehittämistä muun muassa Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n yhteydessä toimivan valtikka.fi portaalin kautta, joka tukee nuorten kansalaistoimintaa. Verkkodemokratian kehittämisessä monikulttuurisuus nostetaan esiin.

Edistetään kansalaistaitoja ja osallisuutta

Ohjelman tavoitteena on edistää lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemista ja vaikuttamismahdollisuuksia. Näin herätetään kiinnostusta myös kansalaisyhteiskunnassa toimimiseen ja politiikkaan. Huolehditaan vaikutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvoisuudesta tyttöjen ja poikien sekä erilaisten lasten ryhmien kesken.

Lasten ja nuorten osallistumisen säädösperusta on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, perustuslaissa, nuorisolaissa (72/2006), kuntalaissa (365/1995) ja koulutusta koskevissa laeissa. Myös uusi lastensuojelulaki vahvistaa lapsen mielipiteen huomioon ottamista. Lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemiselle sekä osallistumiselle on kuitenkin vielä liian vähän mahdollisuuksia. Kansainvälisesti vertailluna suomalaiset lapset ja nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa koulussa vähäisiksi.

Lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämiseksi tarvitaan heidän mielipiteidensä parempaa huomioimista erilaisten palveluiden kehittämisessä ja arjen käytännöissä. Lisäksi tarvitaan osallistumisen rakenteiden vahvistamista esimerkiksi kouluissa ja kuntatasolla. Myös valtionhallinnossa on kehitettävä lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemista. Esimerkiksi oikeusprosesseja tulee kehittää lapsiystävälliseen suuntaan. Päätösten lapsivaikutusten arviointi edellyttää parempaa tietoa ja myös tutkimusta lasten omista mielipiteistä.

Myös poliittisen kansalaisuuden rajoja tulee tarkastella ennakkoluulottomasti.

- Lisätään lasten ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia ja heidän osallistumistaan varhaiskasvatusympäristöjen, koulujen, oppilaitosten, kirjastojen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen sekä arviointiin.
- Lisätään lasten ja nuorten mielipiteiden huomioon ottamista sosiaali- ja terveystieteissä ja niiden kehittämisessä sekä yhdyskuntasuunnittelussa.

- Vahvistetaan oikeusproessin lapsiystävällisyyttä.
- Huolehditaan tarpeellisista lainsäädännön muutoksista lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen lisäämiseksi.

2.2 Lapsiperheiden hyvinvointi

Lisätään matalan kynnyksen palveluja ja avointa toimintaa

Perheiden hyvinvoinnin ytimenä on toimiva ja tasapainoinen vanhemmuus. Tavoitteena on arjen hallinnan lisääminen kaikissa perheissä. Kehitteillä olevalla perhekeskusmallilla tuetaan vanhemmuutta ja lapsia. Kehittämistyössä käytetään hyväksi pohjoismaissa tehtyjä malleja kuten esimerkiksi Leksands-modellen. Tavoitteena on ylisukupolvisen syrjäytymisketjun katkaisu. Varhaista puuttumista ja tiedonkulkua parannetaan päivähoidosta kouluun siirtymisvaiheessa.

Tavoitteena on lapsiperheitä tukeva palvelujärjestelmä, joka luo lapsille ja nuorille hyvinvointia edistävän saumattoman verkoston. Palvelujärjestelmän tulee olla ennaltaehkäisevästi hyvinvoinnin uhkia poistava ja tehokkaasti ongelmiin tarttuva. Toimivuus ja vaikuttavuus edellyttävät kaikille väestöosille kohdentuvia ja asiakkaan tarpeisiin vastaavien palvelujen tuottamista.

- Palvelujärjestelmän toimiessa perhekeskusmallin mukaisesti, ovat sen oleellisia osia neuvolat, päivähoito ja koulu sekä muut lapsiperheiden tarvitsemat yhteiskunnalliset hyvinvointipalvelut. Näiden palvelujen yhteistyötä lisätään paikallisella tasolla perhekeskusmallin levittämällä valtakunnallisesti. Vanhemmuuden tuen muotoja kehitetään perhekeskusmallin mukaisesti, jolloin kansalaisjärjestöt ja julkiset palvelut ovat yhteisesti vuorovaikutuksessa perheiden kanssa.
- Tuetaan yhteispohjoismaista kehittämistyötä ja tiedonvaihtoa perhekeskusmallista yhdessä kansalaisjärjestöjen, STAKES:n ja kuntien kanssa.
- Turvataan tukipalvelut lapsille ja nuorille etenkin kun perheessä esiintyy väkivaltaa, mielenterveys- tai päihdeongelmia.
- Selvitetään varhaiskasvatuksen asema hallinnossa.

Puututaan lapsiperheiden köyhyyteen

Taloudellinen toimeentulo on keskeinen tekijä perheiden hyvinvoinnissa. Tavoitteena on, ettei perheille tule asettaa kohtuutonta taloudellista lisärasitetta uuden sukupolven kasvattamisesta ja yhteiskunnan tulevaisuuden turvaamisesta. Taloudellisen toimeentulon perustana on vanhempien mahdollisuus osallistua työelämään. Tavoitteena on, että äideille ja isille mahdollistetaan perheen ja lasten tarpeiden sekä työelämän vaatimusten yhteensovittaminen. Perheen ja työn joustavan, perhelähtöisen yhteensovittaminen kautta perheellistyminen

mahdollistuu kaikille perhettä suunnitteleville ja lasten hoivasta sekä kasvatuksesta voidaan huolehtia.

Lapsiperheiden asema tulonjaossa alkoi heikentyä 1990-luvulla, kun lapsiperheiden verotusta kiristettiin poistamalla lapsi- ja yksinhuoltajavähennykset, etuuksia leikattiin ja inflaatio heikensi etuuksien reaaliarvoa. Vuonna 2004 lapsiköyhyysaste oli jo 12,3 prosenttia, kun vuonna 1990 se oli vain 4,9 prosenttia. Köyhyysriski on suurin yksinhuoltajaperheissä, pienten lasten perheissä ja monilapsisissa perheissä. Neljännes yksinhuoltajaperheistä sai toimeentulotukea vuonna 2005.

Lapsiperheiden köyhyyden taustalla on vanhempien työttömyyttä, pätkä- ja osaaikatoita, työmarkkinoilta syrjäytymistä ja pienipalkkaisuutta. Pitkäaikaissairaudet ja vammaisuus voivat heikentää oleellisesti perheen taloudellista selviytymiskykyä. Myös opiskelijaperheiden taloudellinen asema on heikko.

- Vähennetään lapsiperheiden köyhyyttä ja siten edistetään lasten keskinäistä tasa-arvoa. Tätä varten politiikkaohjelma seuraa sosiaaliturvan uudistuskomitean (SATA) työtä ja sen ehdotuksia.
- Ohjelmassa arvioidaan lapsiperheiden ja itsenäistyvien nuorten asumiseen liittyvien yhteiskuntapoliittisten ratkaisujen toimivuutta ja vaihtoehtoja, muun muassa vaihtoehtoisten ja kohtuuhintaisten asumisratkaisujen tavoitettavuutta kaikille väestöryhmille ja alueellisesti yhdenvertaisesti.

Vähennetään väkivaltaa

Tavoitteena on perheväkivallan ja etenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vähentäminen. Poliitiikkaohjelmassa otetaan huomioon väkivallan vähentäminen ja turvallisuuden parantaminen laajana ennalta ehkäisyyn painottavana kokonaisuutena. Tällöin esimerkiksi nuorisotyön, koulun, neuvoloiden ja perheiden tehtävät ja roolit nousevat vahvasti esille.

- Huomioidaan sisäisen turvallisuuden ohjelmassa toimenpiteiden kohdistaminen huonossa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin. Ohjelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin lisätään toimenpiteitä näiden kaikkein huono-osaisimpien lasten ja nuorten aseman parantamiseksi. Turvallisuusviranomaiset osallistuvat paikallistasolla moniammatilliseen yhteistyöhön syrjäytymisuhkien varhaiseksi tunnistamiseksi ja tukemiseksi.
- Otetaan käytännöksi väkivallasta kysyminen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.
- Toteutetaan nollatoleranssi koulukiusaamisessa ja STAKES:n varhaisen puuttumisen toimijoita yhdistävää Varpu-verkostoa hyödynnetään koulukiusaamisen vastustamisessa.
- Perustetaan pysyvän kansallisen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn vastuuyksikkö.

- Lisätään tietoa lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä ja lasten turvallisuuden tilasta varmistamalla säännönmukainen lasten uhritutkimus.

Vahvistetaan lasten ja nuorten terveellisiä elämäntapoja

Sosiaalisten kysymysten lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota lasten ja nuorten arkiseen terveystottumukseen. Kouluterveystutkimus on osoittanut, että kouluikäisten päivittäinen väsymys on yhteydessä huonoon ateriarytmiin, vähäiseen liikkumiseen, myöhään valvomiseen, alkoholin käyttöön ja tupakointiin. Mitä useampia epäedullisia terveystottumuksia nuorella on, sitä yleisempää myös on päivittäinen väsymys. Tavoitteena on, että arjen ympäristöjen on tuettava lasten tervettä kasvua ja kehitystä. Koti on lapsen tärkein ympäristö, mutta ei ainoa eikä riittävä. Lasten vanhempia ja lasten kanssa työskenteleviä on kannustettava tukemaan lapsen tervettä kehitystä. Terveempien vaihtoehtojen on oltava helposti kaikkien saatavilla.

Tavoitteena on hyvinvoinnin lisääminen vanhemmuutta tukemalla ja arkisena huolenpitona lapsista ja nuorista. Tavoitteena on, että jokainen lapsi liikkuisi vähintään tunnin päivässä, söisi valtion ravintosuosituksen mukaisesti 400 grammaa hedelmiä ja vihanneksia päivässä sekä nukkuisi riittävästi.

- Toteutetaan asennekasvatuskampanja arjen hyvinvoinnin tekijöistä yhdessä kansalaisjärjestöjen, sektoritutkimuslaitosten, median sekä muiden tahojen kanssa.
- Lisätään lasten, nuorten ja perheiden kotimaisten vihannesten ja hedelmien luomu- ja lähiruokatuotteiden käyttöä.
- Ehkäisevään työhön perusterveydenhuollossa (neuvolat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto) integroidaan seksuaaliterveyden edistämisen näkökulma. Nuorten seksuaalineuvontapalvelut järjestetään lähipalveluina osana koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä mahdollisuuksien mukaan erillisinä nuorisopalveluina.

2.3 Syrjäytymisen ehkäiseminen

Edistetään elämäntaitoja ja motivoidaan nuoria koulutukseen

Tavoitteena on hallituskauden aikana selvittää opiskelun, työn ja työttömyysym. tilastojen ulkopuolelle jäävien nuorten määrä, lisätä heidän elämäntaitojaan sekä motivoida heitä koulutukseen ja työelämään. Hallitus on tehnyt määräraharauksen koko kehyskaudelle nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja työllisyyden parantamiseen. Tavoitteena on luoda kokonaisuus, jossa nuorisotyö, koulu, työhallinto sekä sosiaali- ja terveystoimi toimivat yhdessä syrjäytymisen ennaltaehkäisemisessä. On myös tärkeää selkiyttää eri viranomaisten vastuuja lasten ja nuorten tarvitsemassa tukitoiminnassa ja arvioida tukipalvelujen saavutettavuutta ja riittävyyttä.

Tavoitteena on vähentää syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määrää muun muassa työpajatoiminnan ja ehkäisevän nuorisotyön laajentamisen ja vakiinnuttamisen kautta. Valtion talouden tarkastusviraston (VTV) "Nuorten syrjäytymisen ehkäisy" -raportti osoittaa, että nuorten syrjäytymisellä on suuret taloudelliset vaikutukset. Kustannus on yhteiskunnalle sitä suurempi, mitä pidempään tuen antamista lykätään.

Tavoitteena on kehittää keinoja, joilla autetaan erityisesti sellaisia nuoria, jotka uhkaavat syrjäytyä jo peruskoulun aikana. Poliittikaohjelman toimenpiteet kohdennetaan erityisesti vaikeassa elämäntilanteessa oleviin nuoriin.

- Tehdään perusselvitys lapsille ja nuorille tarjottavista tukipalveluista ja niiden saavutettavuudesta sekä määritellään toimiva vastuunjako eri toimijoiden kesken.
- Nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä on keskeistä perusnuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvä nuorten sosiaalinen vahvistaminen, jota kaikki nuoret tarvitsevat eri kehitysvaiheissa.
- Kehitetään, laajennetaan ja vakiinnutetaan työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö valtakunnallisesti.
- Kehitetään uusia malleja työpaikoilla tapahtuvaan oppimiseen.
- Tuetaan peruskoulun lopettavien oppilaiden siirtymistä toiselle asteelle.
- Selvitetään ja tuetaan nuorten omaa taloudenhallintaa sekä lasten ja nuorten asemaa velkaongelmista kärsivissä perheissä.

Lasten ja nuorten harrastukset, osallisuus liikuntaan, taiteeseen ja kulttuuriin

Liikunta on lasten ja nuorten suosituin harrastusmuoto, mutta sen harrastamista tulee edelleen lisätä myönteisten terveystulosten vuoksi. Opetusministeriön käynnistäessä lasten ja nuorten liikuntaohjelman kolmannen vaiheen vuonna 2008 tavoitteena on lisätä osallisuutta vahvistavia toimintamalleja, aikaansaada laajempaa poikkihallinnollista yhteistyötä koulujen, nuoriso- ja sosiaalitoimen sekä lastenkulttuurikeskusten kanssa.

Edistetään lasten ja nuorten harrastuneisuutta ja osallisuutta liikuntaan, taiteeseen, kulttuuriin ja kulttuuriperimään, jotka ovat tärkeitä lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan, koulujen kerhotoiminnan, taiteen perusopetuksen, lasten ja nuorten liikuntatoiminnan sekä muun harrastustoiminnan tukemisen tavoitteena on sosiaalisilta taidoiltaan ja itsetunnon vahva sekä ympäristöönsä vastuullisesti suhtautuva nuori. Tavoite on, että puolet peruskoululaisista on mukana kerhotoiminnassa. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittäminen edellyttää palvelun tarjoamista kaikille sitä haluaville lapsiperheille. Samalla tulee huolehtia siitä, että korkeat palvelumaksut eivät estä osallistumista aamu- ja iltapäivätoimintaan, joka ehkäisee osaltaan syrjäytymistä ja tarjoaa varhaista tukea.

- Edistetään eri kerho- ja harrastustoiminnan poikkihallinnollista yhteistyötä ja koordinaatiota sekä tuetaan palvelun saattamista kaikkien lasten ulottuville riippumatta alueellisesta sijainnista tai perheiden taloudellisesta tilanteesta.
- Edistetään kuntakoordinoituja liikunnallisia iltapäivätoiminnan yhteishankkeita, joissa painopisteenä on kuntien sekä liikuntajärjestöjen ja kulttuurialan toimijoiden välinen yhteistyö.

Lasten ja nuorten hyvinvointia tukeva ympäristö

Tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvointia tukeva ympäristö. Rakennettuun ympäristöön voidaan vaikuttaa kaupunkisuunnittelun kautta ja tavoitteena on parantaa asuinalueiden viihtyvyyttä ja lapsi- sekä nuorisomyönteisyyttä.

- Käynnistetään poikkihallinnollinen ohjelma lähiömäisten asuinalueiden viihtyvyyden parantamiseksi, segregaatian ehkäisemiseksi, alueiden kilpailukyvyyn lisäämiseksi sekä kehitetään kiinteistöjen käyttöä ja kuntoa.
- Vaikutetaan suurkaupunkipolitiikkaan tavoitteena ehkäistä sosiaalista ja alueellista eriytymistä.
- Valmistellaan kunnille ja taloyhtiöille välineitä leikkivän ja turvallisen asuinympäristön luomiseksi sekä levitetään tähän liittyviä hyviä käytänteitä.
- Turvataan kaavoituksella ja rakentamisella hyvä kasvu-ympäristö lapsille ja nuorille. Vaikutetaan hyvällä liikennesuunnittelulla ja maankäytöllä siihen, että lapset voivat koulu- ja harrastusmatkoillaan liikkua turvallisesti ilman saattajaa.
- Tehostetaan onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisemiseksi koulujen perusopetuksen antamaa turvallisuusopetusta ja turvallisuuden aihekokonaisuuksien näkymistä eri oppiaineissa ja koulun toimintakulttuurissa.
- Tehostetaan kodin ja koulun yhteistyötä, jolla luodaan pohja liikenneturvallisuuden arvostukselle. Vaikutetaan nuoriin kuljettajiin liikenteessä muun muassa kehittämällä mopokorttikoulutusta.

3 Ohjelman seuranta ja arviointi

Hyvinvoinnin tavoitteiden toteutumista on haastavaa mitata, koska selkeitä indikaattoreita ei aina ole löydettävissä. Erityisesti ehkäisevässä toiminnassa toimenpiteiden tulokset ovat yleensä mitattavissa vasta paljon myöhemmin. Joskus ehkäisevän toiminnan tuloksia ei ole mahdollista osoittaa lainkaan.

Ennen politiikkaohjelman käynnistymistä on toteutettu ja käynnistetty jo monia toimenpiteitä, joiden toteutumista politiikkaohjelma tukee ja seuraa. Monet eritasoiset strategiat ja ohjelmat vaikuttavat hallituskauden aikana ja ulottuvat sen ohi. Esimerkkeinä mainittakoon kansanterveysohjelma Terveys 2015, Hyvinvointi 2015-ohjelma, sisäisen turvallisuuden ohjelma, jonka pidemmän aikavälin tavoitetila on asetettu vuodelle 2015, tai helmikuussa 2003 hyväksytyt Opetus-

ministeriön strategia 2015. Lisäksi keskeinen ohjelman tavoitteiden kannalta on vuoden loppuun mennessä valmistuva Kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma sekä Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma.

Politiikkaohjelman vaikuttavuuden arviointi jäsentyy ohjelman osa-alueiden mukaisesti. Osa-alueet muodostavat keinoklustereita, joita seurataan toimenpiteisiin liitettyjen indikaattoreiden mukaan.

Lapsilähtöinen yhteiskunta

Tavoite	Indikaattorit
Hyvinvoinnin tietopohjan kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Hallituskauden lopulla on luotu seurantajärjestelmä - Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannan tietopohjan puutteet on paikattu
Päätösten lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsivaikutusten arviointia tukeva yksikkö on perustettu - Lapsivaikutusten arvioinnin koulutus on käynnistetty - Lapsivaikutusten arvioinnin seuranta hallinnon- aloittain
Lapsen oikeuksista tiedottamisen lisääminen	<ul style="list-style-type: none"> - Lasten oikeuksien sopimuksen tuntevien määrä. Osuus (%) yläkoululaisista ja palvelukseen astuvista varusmiehistä
Vahvistetaan lasten ja nuorten mediaympäristön turvallisuutta ja medialukutaitoa	<ul style="list-style-type: none"> - Mediasivistystä ja -lukutaitoa edistäviä materiaaleja on tuotettu, hyvien toimintamallien saatavuus - Alaikäisten suojelua koskevan lainsäädännön kehittäminen nykyistä mediaympäristöä vastaavammaksi - Päätös kansallisen tason viranomaisvastuusta alan kehittämistyön johtamisessa
Kansalaistaitojen ja osallisuuden edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Selvitys lasten ja nuorten omista näkemyksistä vaikutusmahdollisuuksistaan koulussa ja muissa palveluissa - Päätös äänioikeuden mahdollisesta laajentamisesta - Arvio koulujen tarjoaman yhteiskunnallisen opetuksen määrästä ja sisällöstä - Nuorten äänestysaktiivisuus

Lapsiperheiden hyvinvointi

Tavoite	Indikaattorit
Matalan kynnyksen palvelujen ja avoimen toiminnan lisääminen	<ul style="list-style-type: none"> - Perhekeskusmallilla toteutetun palvelurakenteen määrällinen kehitys - Vanhemmuuden sosiaalinen tuki, kasvatus- ja perheneuvoloiden käyntimäärät (erikseen lapset/nuoret) - Kunnallista kotipalvelua saaneiden lapsiperheiden määrä
Lapsiperheiden köyhyyden vähentäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliturvauudistuksen lapsiperheiden hyvinvointia lisäävät toimenpide-ehdotukset ja niiden toteutus - Osuus lapsista (% , alle 18 v.), jotka elävät pienituloisissa kotitalouksissa (kotitalouden tulot alle 60 % kotitalouksien mediaanituloista) - Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden nuorten määrä
Väkivallan vähentäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Koulukiusattujen lasten osuus - Rikoksen uhriksi joutuneiden lasten määrä - Poliisin tietoon tulleiden perhe- ja lähisuhdeväkivallan

	<p>määrät</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kansallisen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn vastuuyksikön perustaminen
--	---

Tavoite	Indikaattorit
Lasten ja nuorten terveellisten elämäntapojen vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Osuus lapsista 14–18 v., jotka nukkuvat riittävästi vuorokaudessa - Osuus lapsista 14–18 v., jotka harjaavat hampaansa ainakin kerran päivässä - Osuus lapsista 14–18 v., jotka syövät 400g vihanneksia /hedelmiä päivässä - Osuus lapsista 14–18 v., jotka liikkuvat vähintään tunnin päivässä - Tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien lasten ja nuorten osuus - Alle 18 v. tehdyt abortit

Syrjäytymisen ennaltaehkäisy

Tavoite	Indikaattorit
Elämähallintataitojen edistäminen ja nuorten koulutukseen motivoiminen	<ul style="list-style-type: none"> - Rekisterien ulkopuolisten nuorten määrän kehitys ja ko. nuorten sijoittuminen työpajoihin, opiskeluun ja työ-elämään - Suoraan peruskoulusta toiselle asteelle siirtyvien oppilaiden osuus ikäluokasta - Työpajatoiminnan saavutettavuus - Työpajatoiminnan vaikuttavuus (mukana olleiden sijoittuminen työpajatoiminnan päätyttyä) - Nuorten (15–19 ja 20–24 v.) osuus, joilla ei ole perusteen jälkeistä koulutusta eivätkä ole koulutuksessa, varusmies- tai siviilipalveluksessa tai eläkkeellä - Nuorisotyöttömyysaste % - Huostaan otettujen lasten määrä - Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä
Lasten ja nuorten harrastukset, osallisuus liikuntaan, taiteeseen ja kulttuuriin	<ul style="list-style-type: none"> - Nuorten määrä, jotka oman ilmoituksen mukaan ovat kiinnostuneita politiikasta - Nuorten määrä, jotka ottavat osaa kahteen tai useampaan kansalaistoimintaan - Lasten kulttuuri- ja taidepalveluiden käytön seuranta - Lasten ja nuorten taideharrastuneisuus - Urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten määrä - Pienten (lk. 1 ja 2) koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvat (%) - Kuntien määrä, joissa on nuorisolain mukainen lasten ja nuorten kuulemisjärjestelmä käytössä
Lasten ja nuorten hyvinvointia tukeva ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - Lasten liikennetapaturmien määrä - Alkoholin kokonaiskulutus (100 % alkoholia/asukas) - 15–18-vuotiaiden mopokuolemien määrä - 18–29-vuotiaiden auto- ja moottoripyöräkuolemien määrä - Alle 25-vuotiaiden asunnottomien määrä